

Opsporen in de bo(e)venwereld

#Witwassen Om malafide ondernemers te weren, mogen gemeenten informatie met de opsporingsdiensten delen. Criminelen wijken uit naar plekken waar dat niet gebeurt.

Tekst **Merel van Leeuwen** Illustratie **Merijn Beeldverteller**

Het idee dat criminelen hun geld wegsluizen naar exotische oorden gaat lang niet altijd op. Liever houden ze het dicht bij huis. In Nederland wordt jaarlijks 18,5 miljard euro aan crimineel geld witwassen. Het geboefte maakt daarbij gebruik van plaatselijke infrastructuur en diensten, maar het laatste wat gemeenten willen, is hen faciliteren bij hun louche zaken.

Uit onderzoek blijkt dat 39 procent van de gemeenten weet dat er criminele activiteiten binnen hun grenzen plaatsvinden of dat er aanwijzingen voor georganiseerde criminaliteit bekend zijn, met name in de horeca- en bouwsector, coffeeshops en prostitutie. In tweederde van de gemeenten waar die verschijningsvormen bekend zijn, wordt apart beleid gevoerd om het die criminelen zo moeilijk mogelijk te maken, de zogeheten bestuurlijke aanpak.

Van die aanpak hadden Willem Holleeder en zijn kornuiten nog helemaal geen last. Fijntjes deed Holleeder tijdens zijn rechtszaak in 2007 uit de doeken hoe vastgoedhandelaar Willem Endstra 35 miljoen van de criminelen Johnny Mieremet en Sam Klepper investeerde in panden in Amsterdam. Miljoenen die het tweetal had verdiend met drugshandel. Endstra, Mieremet en Klepper zijn vermoord, Holleeder zit in de bak wegens afpersing van Endstra. Daar

mee was de zaak niet rond, want waar waren die afgeperste miljoenen van Endstra gebleven? Volgens de rechtbank heeft zakenman Jan-Dirk Paarlberg 17 miljoen euro voor Holleeder witgewassen. Veroordeeld tot 4,5 jaar cel is hij momenteel in afwachting van zijn hoger beroep. Het was een zaak met grote namen, zowel uit de onder- als de bovenwereld, en daarvoor het bekendste voorbeeld hoe die onder- en bovenwereld met elkaar verweven kunnen zijn.

Inmiddels zijn er convenanten afgesloten waardoor gemeenten hun gegevens mogen delen met opsporingsdiensten als de politie, het Openbaar Ministerie, de Belastingdienst, de gemeente en de Siod, de dienst die sociale zekerheidsfraude opspoor. Al deze informatie wordt samengebracht en uitgewisseld in een RIEC, een Regionaal Informatie en Expertise Centrum. De focus ligt daarbij op de bestrijding van hennepeteelt, mensenhandel, vastgoedfraude/witwassen, georganiseerde milieucriminaliteit en foute horeca.

Nederland telt nu tien RIECs, het oudste zit in Limburg-Zuid. 'We weten met z'n allen meer dan we weten', vertelt Jan Rijk, hoofd van het RIEC Limburg. 'Als we vroeger iemand een vergunning weigerden omdat hij met crimineel geld een café wilde beginnen, konden we de informatie die wij over die persoon hadden verzameld niet gebruiken voor de opsporing. Nu kan dat wel. Het grootste voor-

deel is dat we kunnen kijken welke organisatie de beste papieren heeft om die persoon aan te pakken. De politie heeft niet voldoende capaciteit voor al die zaken. Op basis van de informatie die er over iemand is, kunnen we ervoor kiezen dat bijvoorbeeld de Belastingdienst de beste partij is voor het onderzoek.'

Nagel- en beautysalons

Limburg-Zuid was de eerste regio waar in 2005 een proef werd gedraaid met bestuurlijke aanpak, met Maas-tricht, Kerkrade, Sittard-Geleen, Heerlen en Valkenburg. Inmiddels hebben alle gemeenten in Limburg-Zuid zich aangesloten bij het RIEC. Het netwerk van RIECs is inmiddels landelijk dekkend, maar lang niet alle gemeenten zijn aangesloten bij een RIEC, ongeveer 80 procent. Deelname is vrijwillig en kost geld, iets wat in deze tijden van bezuinigingen een belangrijke factor is. De gemeente Noordoostpolder doet bijvoorbeeld nog niet mee. Ze zijn daar net begonnen om de Bibob-wetgeving in te voeren. 'En we kunnen niet alles tegelijk', vertelt een woordvoester van de gemeente Noordoostpolder.

Met de wet Bevordering Integriteit Beoordelingen Openbaar Bestuur (Bibob) kunnen gemeenten ondernemers uit bijvoorbeeld de prostitutie- en horecabranche een vergunning weigeren. Ondernemers van wie wordt vermoed dat ze hun zaakjes voeren met crimineel geld of banden

hebben met de onderwereld. Uit een recent onderzoek van de Inspectie Openbare Orde en Veiligheid (OOV) blijkt dat ongeveer 40 procent van de gemeenten de wet niet toepast. De grootste kritiek van gemeenten is dat de wetgeving achterblijft. Bibob mag inmiddels voor meer branches worden gebruikt dan voor prostitutie en horeca, maar uit het rapport van de inspectie blijkt dat gemeenten zien dat criminelen nu al uitwijken naar onder andere kap-, nagel- en beautysalons, en daarop is de wet niet van toepassing. Hun kritiek is dat 'het wetgevingsproces te lang duurt om adequaat op dergelijke ontwikkelingen te kunnen inspelen'.

Ook hebben de gemeenten – de inspectie OOV interviewde er 27 – kritiek op de rol en de taken van de RIECs, omdat de onderlinge verschillen tussen de centra te groot zijn. Ook vindt de inspectie dat het OM zich veel meer met de RIECs moet bemoeien. Frank Rovers is als adviseur betrokken (geweest) bij de oprichting van meerdere RIECs. Hij meent dat gemeenten veel meer de voordelen van een RIEC moeten gaan in-

Crimineelst

Volgens de website boevenvangen.nl is Lelystad de crimineelste gemeente van Nederland. De gemeente trekt die eer overigens in twijfel.

Onveiligst

Rotterdam is volgens de AD Misdaadmeter de onveiligste stad. De veiligste plaats is de Friese gemeente Littenseradiel.

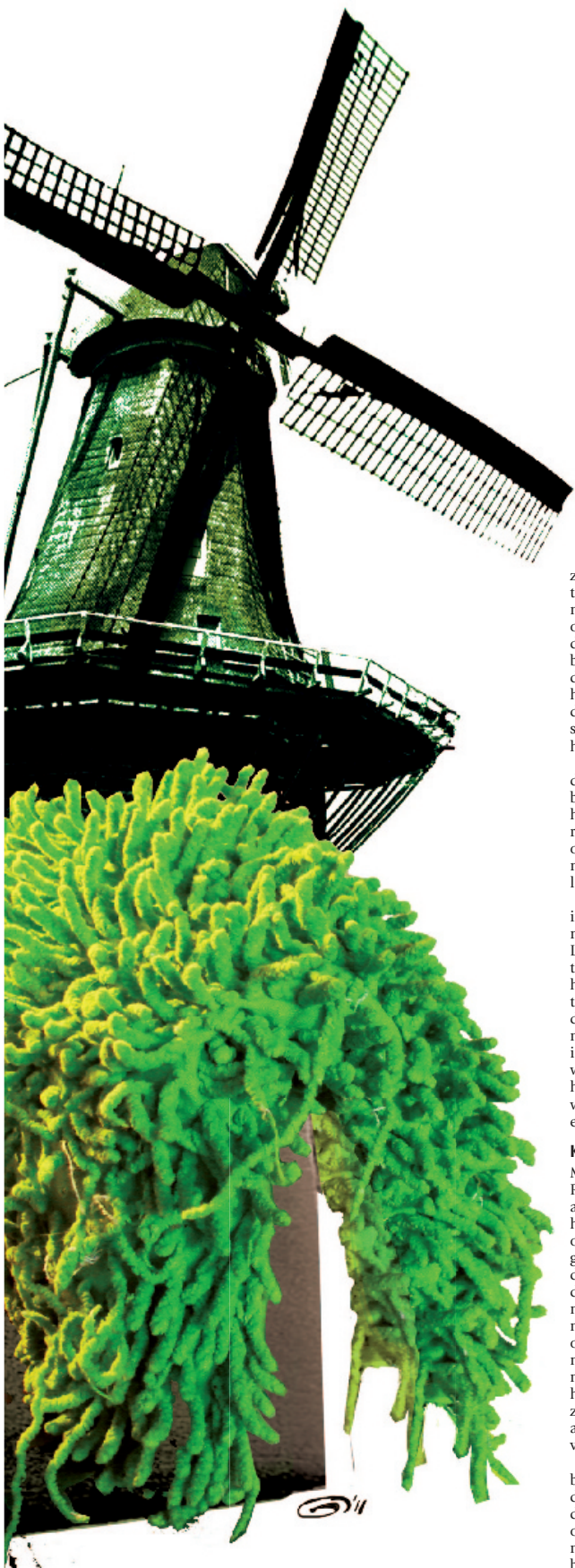
Moordstad

In Amsterdam werden vorig jaar de meeste moorden gepleegd: 16. In Rotterdam waren het er 14, in Den Haag 7. Utrecht bleef moordvrij.

Gemeenten die passief blijven, zullen de meeste last hebben.

Frank Rovers Adviseur aanpak criminaliteit

Perspectief

zien. 'Ze zullen bovendien wel moeten. Je ziet dat de regering wil dat gemeenten een regierol krijgen als het om veiligheid gaat. Gemeenten die de Bibob niet toepassen en zich niet bij een RIEC aansluiten, verdienen die wel zo'n regierol? Ze zullen eerder het afvoerputje worden voor malafide ondernemers. Gemeenten die passief blijven in hun aanpak zullen daar het meeste last van hebben.'

Rijk ziet in Limburg de tendens dat ondernemers uitwijken naar het buitenland. 'Vergunninghouders die hier worden geweigerd, openen hun restaurant vlak over de grens. Daarom proberen we nu ook afspraken te maken met België, maar dat gaat langzaam.'

De wet Bibob vindt hij een nuttig instrument bij de bestuurlijk aanpak, maar niet het enige. Zo worden in Limburg alle panden in alle gemeenten doorgelicht. Het kost tijd, maar het is effectief, meent Rijk. 'In de grote gemeenten pakken we een keer in de drie weken tien panden, bij kleinere gemeenten gebeurt dat een keer in de zes weken. We kijken wie er woont, welke hypotheek hij heeft, of hij nog meer panden heeft, wat de woz-waarde is. Kortom, we kijken of er iets bijzonders aan de hand is.'

Kanon op een mug

Meestal is dat niet het geval, aldus Rijk, maar soms wel. 'Dan vraag je af hoe iemand met dat inkomen zo'n hypotheek kan hebben. We zijn zo ooit een vastgoedzaak op het spoor gekomen. Het ging om een familie die na onderzoek wel meer dan honderd panden bleek te hebben. Niemand had oog voor ze, totdat wij ze natrokken. Zo stuitten we ook eens op een pand waar slachtoffers van mensenhandel in verbleven. De eigenaar bleek elders nog een pand te hebben, waar slachtoffers bleken te zitten. Dat kom je allemaal te weten als je een zogeheten nulmeting doet van alle panden in een gemeente.'

Een RIEC maakt daarvoor eerst gebruik van de open bronnen. En als die informatie vragen oproept, gaan de ambtenaren zoeken in de half-openbronnen en de gemeentebronnen. Politie-informatie en informatie bij andere opsporingsdiensten worden in beginsel niet opgevraagd. 'We

Toezicht Zelfde werkwijze voor RIECs nodig

De tien Regionale Informatie en Expertise Centra (RIECs) die zich bezighouden met de bestuurlijke aanpak van de georganiseerde misdaad moeten op dezelfde manier werken. Om daar toezicht op te houden is afgelopen februari het LIEC opgericht, het Landelijk Informatie en Expertise Centrum. Zoals een RIEC convenanten afsluit met regionale partijen, kan het LIEC dat straks doen op landelijk niveau. Ook zal het landelijk bureau afspraken proberen te maken met andere landen, om te voorkomen dat criminelen hun heil over de grens zoeken.

schieten niet met een kanon op een mug. Als er uit die bronnen niets bijzonders blijkt, laten we het daarbij', aldus Rijk. Mensen wier huis of pand aan de beurt is, worden niet geïnformeerd over het onderzoek van het RIEC. Dat is allemaal afgetimmerd met het College Bescherming Persoonsgegevens. Pas als iemand onderwerp is van een strafrechtelijk onderzoek, krijgt hij daarvan bericht.

Dat gebeurde ook met restaurant Chardiné in Heerlen. Uitbater Serge B. is verdachte in een strafzaak die draait om mensenhandel en zeden. In samenwerking met opsporingsdiensten, de Belastingdienst en de gemeente is die zaak integraal opgepakt. Volgens de gemeente heeft B. zijn zaak gebruikt om strafbare feiten te plegen. Advocaat Ed Rutten heeft er geen goed woord voor over. 'Mijn cliënt is kapotgemaakt. Hij kan zich nergens meer vertonen en 75 procent van zijn klandizie is weg. De burgemeester wilde het restaurant sluiten, maar heeft daar een kort geding over verloren. Nu wil hij de vergunning van mijn cliënt intrekken.' Wat Rutten

vooral steekt is dat de gemeente B. in 2007 een vergunning heeft verleend voor dit restaurant. 'Mijn cliënt had een strafblad, met oude zaken die deels zijn verjaard en allemaal zijn geseponeerd. Dat strafblad speelde toen geen rol bij het onderzoek naar de vergunningverlening. En nu worden die oude feiten en dat strafblad er weer bij gehaald.'

Rijk, die zelf 42 jaar bij de politie heeft gewerkt, benadrukt dat het RIEC niet de politie is en dat ze niet hun werk doen. 'Wij brengen de informatie bij elkaar, vullen die aan met gemeentelijke informatie en maken een advies welke partij de beste papieren heeft om de zaak af te handelen.' Hij merkt tot zijn spijt dat nog niet iedereen binnen de politie met een aan het RIEC denkt bij een onderzoek. 'Een rechercheur die een mensenhandelzaak doet, zou bij aanvang van de zaak meteen breder moeten kijken, dus ook naar de bestuurlijke of fiscale aspecten. Kan de Siod misschien iets betekenen? Dan moet je wel bereid zijn om informatie te delen. Dat dit nog niet altijd gebeurt, heeft ook een beetje met de cultuur binnen de politie te maken.'

De grote vraag is natuurlijk of Limburg sinds de komst van het RIEC veiliger is geworden. Rijk moet lang nadenken voor hij antwoord geeft. 'Ik zeg niet dat we alles tegenhouden, maar het is niet meer zo makkelijk om een vergunning te krijgen. Sinds we bezig zijn met de bestuurlijke aanpak zien de medewerkers van de vergunningbalie in Maastricht andere mensen aan het loket verschijnen. Er zijn er die na een gesprek de aanvraag laten zitten en op voorhand zeggen: ik kom er toch niet doorheen. Dat vind ik een signaal, en dat zie je ook bij andere gemeenten.'

Rijk vindt vooral het maatschappelijk effect van de aanpak belangrijk. 'De malafide onroerendgoedhandelaar, de witwassende horeca-ondernemer, de criminele hangjongere met zijn dure auto en de loverboy moeten merken dat misdaad niet loont. Je wordt geknipt en geschoren. Is het niet door de politie dan wel door de Belastingdienst of door bestuursrechtelijke maatregelen. Georganiseerde misdaad vereist een georganiseerde overheid.'

Foute ambtenaren

Zeven ambtenaren van de provincie Limburg zijn in januari veroordeeld, omdat ze steekpenningen hadden aangenomen van een bouwbedrijf.

Huisbezoekje

De FIOD-ECD deed vorig jaar een inval bij oud-gedeputeerde Ton Hooijmaijers (NH) wegens ambtelijke corruptie en omkoping.

Vriendenspolitiek

In Alphen aan den Rijn ontstond begin dit jaar een bestuurscrisis vanwege de toewijzing van antikraakwoningen aan ambtenaren.